

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

THEORETICAL AND APPLIED ASPECTS OF INNOVATIVE ACTIVITY IN UKRAINE

У статті обґрунтовано погляди різних авторів на поняття інвестиційної діяльності, розглянуто можливості її здійснення на рівні країни та окремого суб'єкта господарювання. Звернуто увагу на розмежування та зв'язок між інвестиційною діяльністю, інвестиційною політикою та інвестиційним кліматом. Проаналізовано статистичні дані стосовно тенденцій та структури характеристик інвестиційної діяльності в Україні.

In the article are considered the point of views of scientists upon the concept of innovative activity. The possibilities of its realization at the level of country and separate enterprise are studied. The attention is paid to the separation and connection between the investment activity, investment politic and investment climate. The statistic about the tendencies and structure of main characteristics of innovative activity in Ukraine is analyzed.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиційний клімат, інвестиційна політика, інвестиції.

Key words: investment activity, investment climate, investment politic, investment.

В умовах ринкової економіки важливого значення для суспільства набувають процеси інвестиційної активності суб'єктів господарювання, зокрема ступінь можливого зростання результативності проведення даних заходів. Досягнути цього можливо за рахунок збільшення реалізованих інвестиційних ресурсів і ефективного їхнього використання в пріоритетних секторах матеріального виробництва і соціальної сфери. Від інвестицій залежить виробничий потенціал на новій науково-технічній базі і конкурентоздатність країни на світових ринках. Інвестиційна діяльність, а також сукупність практичних дій з реалізації інвестицій, є одним з основних засобів зростання доходу конкретного підприємства та національного доходу

країни загалом. Так, український учений - економіст Михайло Іванович Туган-Барановський вважав інвестиції засобом «для досягнення матеріального і духовного добробуту людей, утвердження їхньої сутності».

Необхідно зазначити, що ступінь доцільності залучення інвестицій залежить від наявних умов для здійснення інвестиційної діяльності, що створюються як державою загалом на макрорівні, так і окремими суб'єктами господарювання на рівні підприємства. Зокрема, якщо звернути увагу на інвестиційну сферу на мікрорівні, то сьогодні в Україні існує роздроблений і малорозвинений ринок інвестиційних ресурсів. Підприємства, які працюють на ньому, діють досить невважено та малоефективно.

Юлія Гернего
к.е.н., доцент
кафедри
інвестиційної
діяльності
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет імені
Вадима
Гетьмана»

Iuliia Gernego
PhD, Associate
Professor,
SHEI «Kyiv
National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

ТЕОРІЯ

Недостатній розвиток інформаційної інфраструктури ринку заважає формуванню та реалізації інвестиційного процесу. Отже, зростання інтересу до вивчення інвестиційної діяльності - об'єктивне явище, що зумовлене нагальною потребою вітчизняного ринку в стабільно зростаючих потоках інвестиційних ресурсів.

Подані вище питання внаслідок їх актуалізації отримали широке відображення в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. Так, вагомий внесок у розвиток сучасної інвестиційної теорії зробили зарубіжні вчені: Бастіа Ф., Бочаров В.В., Бірман Г. І., Гітман Л. Дж., Іванов І. Г., Кейнс Дж. М., Ліпсіц І. В., Маршалл А., Марковіц Г., Міллер М., Модільяні Ф., Сенсор Н., Сей Ж. Б., Сміт А., Тобін Д., Фрідман М., Шарп У.

Аналіз наукової літератури довів, що проблеми інвестиційної діяльності досить складні і вимагають детального дослідження. Тому, метою нашого дослідження є поглиблення розуміння економічної сутності інвестиційної діяльності, спираючись на вітчизняний та зарубіжний досвід її розвитку в сучасних умовах і теоретичні дослідження у цій сфері.

В економіці України нові процеси вносять суттєві зміни в умови та тенденції інвестиційного процесу і значно ускладнюють його реалізацію. В май-

бутньому ці процеси визначатимуть тенденції розвитку української економіки, форми і методи інвестиційної діяльності.

Першим нормативним державним актом, який визначив загальні правові, економічні і соціальні умови інвестиційної діяльності на території нашої держави став закон України «Про інвестиційну діяльність», прийнятий 18 вересня 1991 року [10]. Це одне із комплексу урядових рішень, які визначають основні напрямки, джерела та обсяги використання капітальних вкладень в економіку, різні сфери та галузі. Все це є інвестиційною політикою держави, яка в свою чергу пов'язана з поняттям інвестиційної діяльності. В свою чергу, у науковців відсутня єдина думка щодо обґрунтування економічної сутності інноваційної діяльності (табл. 1).

Загалом, у теоретичному аспекті під інвестиційною діяльністю необхідно розуміти комплекс цілеспрямованих заходів, які проводить держава для створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання з метою пожвавлення інвестиційної діяльності і піднесення національної економіки, підвищення ефективності інвестицій і вирішення соціальних задач.

Поняття інвестиційної діяльності та політики розглядаються на двох базових рівнях, тобто на рівні держави

Таблиця 1

Теоретичні обґрунтування інноваційної діяльності

№ з/п	Джерело	Визначення
1	2	3
1	І. Бернар, Ж. К. Коллі	Придбання засобів виробництва. У більш широкому розумінні – придбання капіталу з метою отримання доходу. У загально використуваному розумінні – вкладення в цінні папери
2	В. В. Бочаров	Сукупність практичних дій із реалізації інвестицій
3	Дж. Доунс, Дж. Е. Гудман	Використання капіталу з метою отримання додаткових коштів або шляхом вкладення у дохідні підприємства, або за допомогою участі у ризиковому проекті, що спрямований на отримання прибутку
4	І. О. Бланк	Цілеспрямований процес пошуку необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої за обраними параметрами інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) та забезпечення її реалізації
5	Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовський, Є. Б. Стародубцев	Вкладання коштів, інвестування; сукупна діяльність по вкладанню грошових коштів та інших цінностей в проекти, а також забезпечення віддачі вкладень

Джерело: узагальнено за матеріалами [1; 2; 3; 5; 11]

(макрорівні) та окремого підприємства (мікрорівні), які тісно пов'язані між собою.

Інвестиційна політика визначається станом економіки, головними завданнями у виробництві, науково-технічному й соціальному розвитку країни. Особливість інвестиційної політики у розвинутих країнах світу на сучасному етапі це здійснення технічного переозброєння та реконструкції діючих підприємств, скорочення масштабів нового будівництва. Інвестиційна політика в Україні повинна бути направлена на здійснення структурних реформ, перерозподіл інвестицій на користь наукомістких галузей, які визначають науково-технічний прогрес: електроніки, машино- і кораблебудування, створення космічної техніки тощо [8, с. 63].

Інвестиційна політика є складовою частиною економічної політики, яку проводить держава і підприємства у вигляді встановлення структури і масштабів інвестицій, напрямків їх використання, джерел утворення із врахуванням необхідності оновлення основних засобів і підвищення їх технічного рівня. Від того наскільки чітко проводиться інвестиційна політика в державі залежить інвестиційна діяльність.

Рівень правового регулювання інвестиційної діяльності являється одним із важливих елементів, що характеризує інвестиційне середовище або інвестиційний клімат в державі. Кожна держава як суб'єкт інвестиційної діяльності визначає в законодавчій формі правові, економічні і соціальні умови цієї діяльності, що впливає на рівень прибутковості, ризику і ліквідності інвестицій.

Отже, інвестиційна діяльність - це комплекс заходів і дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти (у матеріальній, фінансовій або іншій майновій формі) з метою отримати прибуток. Інвестиційна діяльність залежить від інвестиційного клімату в державі.

Інвестиційний клімат - це сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, які сприяють (гальмують) процесу інвестування народного госпо-

дарства (на макрорівні) та окремих підприємств, компаній, галузей (на мікрорівні). На світовому ринку попит на вільні інвестиційні ресурси значно перевищує пропозицію, тому держави прагнуть створювати максимально сприятливі умови для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Так, у багатьох країнах податковою системою передбачено для інвесторів низку пільг: стягнення податків з прибутку підприємств за зниженою ставкою; диференціація податкових пільг залежно від розміру інвестицій; зниження податкових ставок залежно від сфери вкладення капіталу; звільнення підприємств з іноземними інвестиціями від податків у перші роки їх діяльності, зниження податкових ставок та інші податкові пільги у спеціальних вільних економічних зонах.

Інвестиційний клімат в Україні характеризується не зовсім сприятливими умовами, зокрема на макрорівні, це - нестабільність законодавства з регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями; відсутність ефективної системи оподаткування; недосконалість земельного законодавства; непродумана амортизаційна політика; нераціональна діяльність банківської системи; відсутність дієвих стимулів до праці.

Якщо розглянути мікрорівень, то процесу нагромадження інвестицій в Україні на рівні підприємств перешкоджає: криза неплатежів; непомірний податковий тиск на підприємства; висока ціна за кредити; незначні обсяги амортизаційного фонду та їх нерідко нецільове використання; низький рівень реальної заробітної плати, внаслідок чого відтворення робочої сили не здійснюється на якісно необхідному рівні, значно звужується життєва сфера економіки, а отже, й процес нагромадження капіталу; переважання торговельного капіталу над промисловим, відсутність сприятливих умов для розвитку дрібного і середнього підприємства.

Економічний розвиток країни залежить безпосередньо від функціонування і можливостей розширеного відтворення виробничого потенціалу, що знаходиться в тісній взаємозалеж-

ності з інвестиційною політикою. Направленість державної інвестиційної політики як складової частини економічної політики може змінюватися в залежності від економічної ситуації в країні і визначатися, виходячи із системи орієнтирів і привабливості інвестиційного процесу.

На сьогодні в Україні можна виділити наступні напрямки інвестиційної діяльності:

- заохочення приватних капіталовкладень у виробничій сфері і зменшення частки державних;
- стимулювання інвестицій, направлених на створення ресурсозберігаючих технологій;
- допомога переміщенню капіталу у науковомісткі галузі;
- заохочення інвестицій, пов'язаних із створенням додаткових робочих місць;
- залучення іноземних інвестицій [6, с. 14].

На основі аналізу даних Державної служби статистики України, можемо підтвердити несистематичний характер інвестиційної діяльності. Зокрема, протягом останніх п'яти років відбулося коливання обсягів та структури капітальних інвестицій (табл. 2).

В структурі капітальних інвестицій протягом останніх років явною є перевага інвестицій у матеріальні активи (в т. ч. будівлі, споруди, маши-

ни, обладнання, інвентар). Зазначені тенденції унаочнено на рис. 1

Проте, на сьогодні для підвищення конкурентоспроможності національної економіки важливою є активізація інвестування в нематеріальні активи (в т. ч. програмне забезпечення та бази даних, права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії). Це становитиме основу майбутнього розширеного відтворення, слугуватиме синергічним ефектом для підвищення результативності інвестиційної діяльності в матеріальній сфері.

В свою чергу, для забезпечення результативної інвестиційної діяльності важливою є також оптимізація структури інвестицій за джерелами фінансування (табл. 3).

Протягом останніх років все ще зберігається тенденція переважання власних коштів підприємств та організацій серед джерел фінансування капітальних інвестицій (рис. 2).

Зазначені вище тенденції зумовлені недостатньо високою часткою державної та іноземної участі в інвестиційній діяльності, стимулювання яких дозволить досягти стратегічних завдань держави та підвищити її конкурентоспроможність на міжнародному ринку відповідно. В свою чергу, для підтримки конкурентоспроможності

Таблиця 2

Капітальні інвестиції за видами активів за 2010-2014 роки* (млн.грн.)

	2010	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9
інвестиції у матеріальні активи	173662,8	231910,2	264853,7	239393,6	212035,1
житлові будівлі	25753,7	26582,3	34256,0	36128,9	33177,0
нежитлові будівлі	37156,6	49113,5	54772,7	45252,3	40859,7
інженерні споруди	39062,6	57935,2	61380,3	51844,2	46599,3
машини, обладнання та інвентар	54059,2	71771,4	77015,4	79032,9	68948,8
транспортні засоби	11025,3	17014,0	27015,9	16246,8	13830,4
земля	1182,2	2270,1	1755,4	1018,6	999,3
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1797,2	2889,9	1780,1	2358,4	2034,2
інші матеріальні активи	3626,0	4333,8	6877,9	7511,5	5586,4
інвестиції у нематеріальні активи	6912,7	9375,8	8402,3	10479,8	7384,8
з них:					
програмне забезпечення та бази даних	2802,4	4101,9	3409,1	3477,6	2974,3
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	3044,0	3254,0	3655,9	5631,5	3207,3

Джерело: [4]

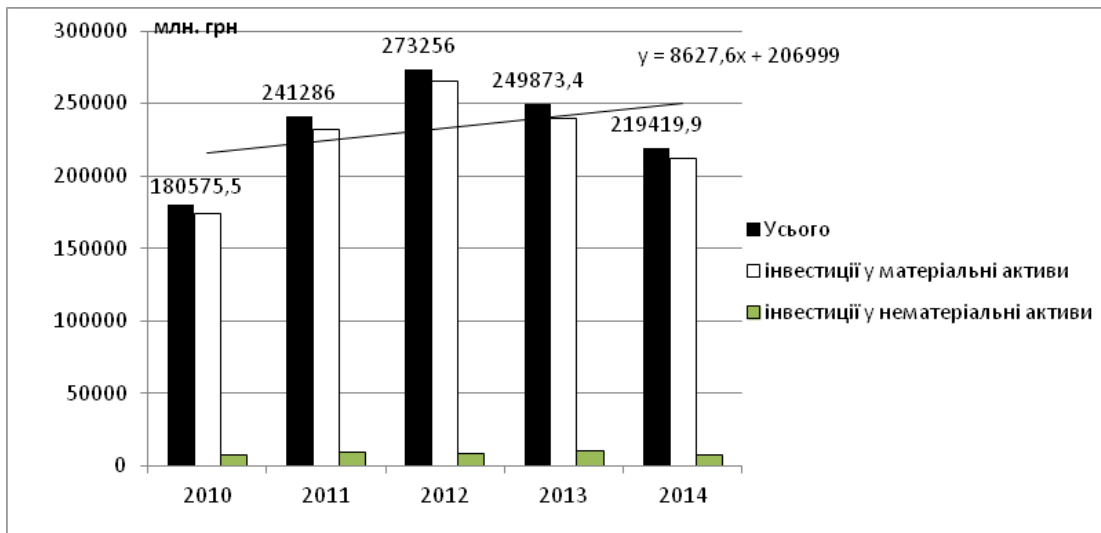

Рис. 1 – Динаміка зміни капітальних інвестицій за видами активів протягом 2010 – 2014 років*

Джерело: складено автором за матеріалами табл. 2

Таблиця 3

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010-2014 роки* (млн.грн.)

	2010	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9
у т.ч. за рахунок					
коштів державного бюджету	10223,3	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7
коштів місцевих бюджетів	5730,8	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2
власних коштів підприємств та організацій	111371,0	147569,6	171176,6	165786,7	154629,5
кредитів банків та інших позик	22888,1	36651,9	39724,7	34734,7	21739,3
коштів іноземних інвесторів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8
коштів населення на будівництво житла	18885,9	17589,2	22575,5	24072,3	22064,2
інших джерел фінансування	7752,5	9312,8	10030,9	8036,7	6690,2

Джерело: [4]

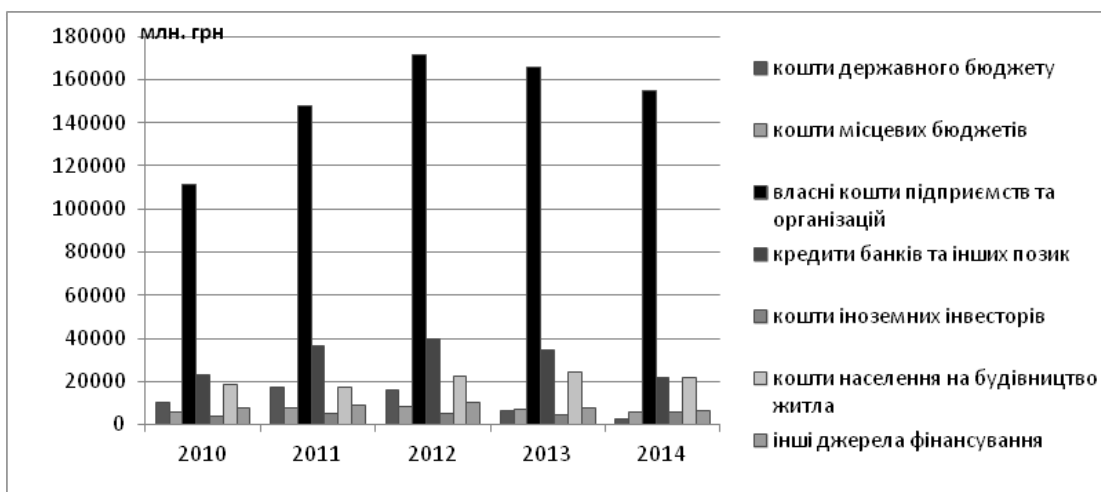

Рис. 1 – Динаміка зміни капітальних інвестицій за джерелами фінансування протягом 2010 – 2014 років*

Джерело: складено автором за матеріалами табл. 3

окремого суб'єкта господарювання на вітчизняному ринку, важливою є зважена внутрішня інвестиційна політика підприємств та організацій.

Зауважимо, що основою інвестиційної політики організації і процедур вибору та реалізації пріоритетів повинна бути їх орієнтація на кінцеві соціально-економічні результати. У зв'язку з цим її несучою конструкцією повинна бути система цілей, критеріїв їх досягнення і правил прийняття рішень, яка пронизує всі рівні організаційної системи, етапи процедур і механізмів. Тобто, виникає необхідність розробки інвестиційної стратегії, як базової складової механізму реалізації інвестиційної політики підприємства.

Потреба в здійсненні інвестиційної політики та розробки відповідних стратегій на рівні підприємства обґрунтована можливістю за допомогою інвестування забезпечити:

- кількісне та якісне зростання виробництва, створення нових сучасних робочих місць, а отже, створення на цій основі передумов для динамічного розвитку підприємства;

- технологічне оновлення існуючого виробництва і підвищення на цій основі ресурсозбереження на якісно вищій рівень, зростання конкурентоспроможності продукції. При цьому йдеться не лише про впровадження окремих технологічних процесів, а й про зміну технології в цілому, включаючи і впровадження нових інформаційних систем, прогресивних методів менеджменту та маркетингу з орієнтацією на потреби ринку і тенденції в їх змінах;

- розробку та освоєння конкурентоспроможної продукції, у тому числі й на основі закупівлі ліцензій, патентів, ноу-хау, що дасть змогу підвищити якість виробів, знизити їх ресурсоемність;

- технологічну замкнутість виробничого циклу на тих виробництвах, які виготовляють проміжний продукт. Для цього інвестування доцільно проводити, коли на підприємстві зосереджено потужності, що забезпечують більшу частину технологічного циклу, в іншому разі інвестиції потрібні для здійснення

реструктуризації і диверсифікації виробництва. У результаті це може забезпечити підвищення конкурентоспроможності продукції [7].

Стратегію здійснення інвестиційної політики підприємства можна вважати ефективною, якщо підсумок її реалізації виражається в наступному:

- поліпшення технологічної структури матеріального виробництва на основі підвищення інноваційної активності, що припускає істотну зміну темпів і пропорцій інвестиційного процесу (зростання об'ємів інвестицій, включаючи іноземні, з наданням державних гарантій, скорочення термінів їх окупності, збільшення частки інвестицій в сучасні технології, перш за все, в наукоємні галузі);

- зміна структури виробництва, що припускає збільшення частки продукції з високим ступенем обробки;

- підвищення якості менеджменту на всіх рівнях управління, що обумовлене вдосконаленням організаційної і управлінської структур у реальному секторі економіки [9, с. 15].

Таким чином, економічні перетворення, що відбуваються протягом останніх років в Україні, вимагають значних довгострокових вкладень капіталу, тобто інвестицій. Інвестиції відіграють значну роль у розширеному відтворенні, структурних перетвореннях, отриманні високих прибутків на основі чого можна вирішити економічні та соціальні проблеми. Величина інвестицій на пряму залежить від наявного інвестиційного клімату, що визначається ефективністю здійснення інвестиційної політики та діяльності, як на макро- так і на мікрорівні. Інвестиційна діяльність створює основу для подальшого розвитку як країни загалом так і окремого підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранов О. О. Політика управління позиковим капіталом: її сутність та основні складові. /О. О. Баранов, О. В. Люта // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, – 2013. – № 4. – С. 181 – 188.

2. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента. В 2 т. 2-е изд. перераб. и доп. 2004. Т.1. – 672с. Т.2. – 560с.

3. Бочаров В. В. Инвестиционный менеджмент: учеб. пособие / В. В.Бочаров. – М. и др.: Питер, 2000. – 160 с.

4. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. Статистична інформація. Наука та інновації. Наукова та інноваційна діяльність (1990 – 2013 р. р.). / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Жукова Н. Портфельне інвестування як форма інвестиційної діяльності банків в Україні. /Н. Жукова // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. – 2010. – Вип 119. – С. 10 – 13.

6. Іваноньків О. О. Політика держави щодо інвестиційної діяльності в Україні та перспективи прямого іноземного інвестування. / О. О. Іваноньків // Актуальні проблеми економіки: наук.-прак. журнал. – 2007. - № 11 (77). – С. 12 – 17.

7. Комарницька Р. Г. Інвестиційна діяльність комерційних банків: автореферат дис... к-та екон. наук: 08.04.01 / Тернопільська академія народного господарства. – Тернопіль, 2003. – 21 с.

8. Кучеренко Д. Г., Мартинюк О. В. Стратегії розвитку освітніх систем країн світу.: Монографія. – К.: ІПК ДСЗУ, 2011. – 312 с.

9. Луцків О. М. Регіональні особливості структурно-технологічних трансформацій промисловості. /О. М. Луцків // Інноваційна економіка: всеукр. наук.-виробничий журнал. – 2013. – № 2 (40). – с. 97 – 101.

10. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560–XII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua

11. Райзберг Б. А. Сучасний економічний словник / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Є.Б. Стародубцева. – М.: Инфра. – М.: 2008. –512 с.

REFERENCES

1. Baranov O. and Liuta O. Politika upravlinna pozikovim kapitalom: ii sutnist ta osnovni skladovi, Molodizhnyi naukovij visnik UABS, 2013, #4, s. 181-188.

2. Blank I. Osnovi investicionnogo menedjmenta, T. 1, 2004.

3. Bocharov V. Investicionnij menedjment, Piter, 2000, 160 p.

4. Derzhavna sluzhba statistiki Ukraini, Statistichna informacija. Nauka ta innovacii. Official site: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

5. Zhukova N. Portfelne investuvannia jak forma investicijnoi dijalnosti bankiv. Visnik KNU imeni T. Shevchenka, 2010, #119, - s. 10-13.

6. Ivanonkiv O. Politika derzhavi schodo investicijnoji dialnosti v Ukraini ta perspektivi priamogo inozemnogo investuvannia, Aktualni problem ekonomiki, 2007, #11, s. 12-17.

7. Komarnicka R., Investicijna dijalnist komercijnih bankiv, Avtoreferat, Ternopilska akademija narodnogo gospodarstva, 2003, 21 s.

8. Kucherenko D. and Martinjuk O. Strategii rozvitku osvitnih system krain svitu, IPK, 2011, 312 s.

9. Luckiv O. Regionalni osoblivosti strukturno-tehnologichnih transformacij promislovosti, Innovacijna ekonomika, 2013, #2, s. 97-101.

10. Pro ivnvesticijnu dijalnist, Zakon Ukraini vid 18.09.1991 r. № 1560–XII

11. Rajzberg B. Sovremennij ekpnomicheskij slovar, 2008, 512 s.